

עדנה גורני

עורכת מדור שירת הסביבה

ציטוט מומלץ

גורני ע. 2018. הכְּחָדָה / מיה טבת דיין. אקולוגיה וסביבה 9(4): 61–62.

סודן, הקרנף הלבן האחרון ששרד מבני מינו. מקלט אול פג'טה לחיות בר, קניה | צילום: Stuart Price, Make It Kenya

הכְּחָדָה / מיה טבת דיין

שירת הסביבה

גיליון חורף 2018 / כרך 9(4)

6 בינואר, 2019

כִּיּוֹם הַנְּשׂוּאִים הָאֶחָד עֶשֶׂר שָׁלֹנוּ מֵת
הַקֶּרְנִף הַלָּבָן הָאֲחֵרוֹן .
בְּדִיּעֵבֶד, טוֹב שְׁלֹא חָגַגְנוּ.
גַּם כִּכָּה הַיּוֹם הַזֶּה הַפֶּךְ
בְּלִי תִּשְׁכַּח. גִּזַּע נִכְחָד
נִצּוֹד כְּדִי לִיצֹר מִהֶקְרָן שֶׁלֹּא אֶבְקֶה
לְעֵדוּד זֶקֶפָה. בְּלִיל הַחֲתָנָה
הַשּׂמֵלָה הִיְתָה רִכּוּסָה הַדּוֹק כָּל כֶּךָ
שֶׁלֶקַח נִצַּח לְהַסִּיר אוֹתָהּ
וְרִכְבָּת שֶׁנִּפְקְמָה בַּגִּבְרִיּוֹן הַשְּׁקוּף
עֲשֵׂתָהּ בְּשֵׁנִיּוֹת
מָה שֶׁאֶבְקֶת קֶרֶן קֶרְנִפִּים
עוֹשָׂה בְּמוֹת רֵב. מָה זֶה עוֹשָׂה לְעוֹלָם
כְּשֶׁגִּזַּע נִעְלָם? מִטְפִּיל אֶפְרִיקָאִי
רִכּוֹן מַעַל הַקֶּרְנִף, הַצְמִיד מִצַּח שֶׁחָר
לְגוֹף לָבָן –
שֶׁלְעוֹלָם לֹא יוֹלֵד כְּמוֹהוּ, לְעוֹלָם לֹא יָמוּת –
נֶאֱחָז בְּשֶׁאֲרִית אַחֲרוֹנָה שֶׁל עוֹלָם קִדְמוֹן,
שְׂדֵי הָיָה בּוֹ גְּעוֹר עֵבֶה וְקֶרֶן
כְּדִי לְשֹׂרֵד. קֶרְנִף הָיָה גָּדוֹל וְאָדָם קָטָן,
גָּבֵר וְאִשָּׁה הִתְחַבְּרוּ כְּדִי לְעַבֵּר בְּגוֹפָם
הִיסְטוֹרִיָּה חֲזָקָה וּפְרָאִיִּת. עֲכָשׁוּ
רַק דְּבָר אֶחָד בָּרוּר; הָעוֹלָם עָדִין וְחָסֵר
כְּמוֹ תַּחְרָה שֶׁלִּפְתַּע פִּקֵּעַ בָּהּ חוּט.
חָר נִפְעֵר בְּצוֹרֶת קֶרְנִף, זָעִיר

כְּנֻקְדָת מַחֲט בְּגֶרֶב נִילֹן;
אֶת רוֹאָה אֵיךְ זֶה מִתְחִיל
אֶת מְבִינָה לֵאמֹן זֶה הוֹלֵךְ
אֶת יוֹדֵעַת שְׂאֵי אֶפְשָׁר יִהְיֶה לְעַצֵּר אֶת זֶה.

בין המילים

זוּתוֹ של סוּדָן, הַזִּכָּר האַחֲרוֹן מֵהֵמִין קֶרְנֶף רַחֵב-שִׁפָּה צִפוּנִי (*simum cottoniCeratotherium*, המכונה גם קרנף לבן) זֶכֶה לִסְקוֹר נֶרְחָב בְּעוֹלָם וּבִישְׂרָאֵל (לְדוֹגְמָה עַל שֵׁעַר אֶקוֹלוֹגְיָה וּסְבִיבָה, אֶפְרִיל 2018). כִּאֲשֶׁר נֶעֱלַם מִן הָעוֹלָם מִיָּן גָּדוֹל, מֵרִשִּׁים וּבֹלֵט, שֶׁרְבִים עִסְקוּ בְּנִיסִיוֹנוֹת לְהַצִּילוֹ מֵהַכְחָדָה, לִרְגַע תְּשׁוּמָת לִיבָנוּ מִתְמַקְדֶּת בְּכַךְ וְאֵז אֲנַחְנוּ עוֹבְרִים הַלֵּאָה. אֵךְ זֶהוּ אִינוּ אִירֹעַ יוֹצֵא דוֹפֵן. מִדַּעְנִים רְבִים גּוֹרְסִים כִּי אֲנַחְנוּ נִמְצָאִים עֲכָשִׁיו בְּעִיצוּמָה שֶׁל הַכְחָדָה הַמוֹנִית שֶׁנִּגְרַמֶּת בְּשֶׁל הַשְּׁפָעוֹת הָאָדָם – שִׁינוּי הָאֻקְלִים, כְּרִיתֵת יַעֲרוֹת הַגֶּשֶׁם, הַרֶס בְּתֵי גִידוֹל, צִיד וְדִיג לֹא מְבֹקְרִים וְזִיהוּם סְבִיבָתִי. הַהֲשָׁפָעוֹת הַסְבִּיבָתִיּוֹת חוֹזְרוֹת כְּמוֹ בּוֹמֶרַג אֶל הַמִּין הָאֲנוּשִׁי – מַלְחָמוֹת, רַעֲב, סוֹפּוֹת וְשִׁיטְפוֹנוֹת, שִׁרְפוֹת, הֲרוּגִים וְגַלִּי פְּלִיטִים.

מִיָּה טֶבֶת דִּיין מֵאֲפִשֶׁרֶת לְמוֹתוֹ שֶׁל סוּדָן, אִירֹעַ אֶקוֹלוֹגִי עוֹלָמִי קֶשֶׁה, לְהַשְׁפִּיעַ עַל אִירֹעַ אִישִׁי מִשְׁמַח, שֶׁחַל בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם – יוֹם הַנִּישׁוּאִים הָאֶחָד עֶשֶׂר שָׁלָה. "טוֹב שֶׁלֹּא חָגַגְנוּ" הִיא כּוֹתֶבֶת, וּמִזְכִּירָה אֶת שְׁאִסּוֹר לִשְׁכּוֹחַ – קֶרְנֶפִים נִיצוּדִים בְּשֶׁל אֲמוֹנָה טִפְלָה שֶׁאֲבָקָה שְׁמִיּוֹצֵרֶת מִקְרִיָּהּ עוֹזֶרֶת לִכּוֹחַ הַגִּבְרָא. כִּךְ מוֹכַחֲדִים הַקֶּרְנֶפִים בְּשֶׁם הַגִּבְרִיּוֹת וְעַל מִזְבֵּחַ תְּרַבּוֹת הַצִּרִּיכָה. בְּחִיבּוֹר מוֹפְלָא רֹקֶמֶת הַמִּשׁוֹרֶרֶת שִׁיתוּף נּוֹסֵף בֵּינָה לְבִין הַקֶּרְנֶף, וּמַעֲיֵדָה שֶׁאֵין צוֹרֵךְ לְהַמִּית אוֹתוֹ כְּדִי לְעוֹרֵר תְּשׁוּקָה – הִיא נִיצָתָה בְּלִיל הַכּוֹלּוֹת, דּוֹהֶרֶת כְּמוֹ 'רִכְבֶּת' שֶׁנִּפְרָמָה בְּגֶרֶבִּין שְׁקוּף.

בְּהַמְשָׁךְ שׁוֹאֵלֶת הַמִּשׁוֹרֶרֶת שְׁאֵלָה שֶׁרָאִוִי שְׁכּוֹלְנוּ נִשְׁאֵל – מִה קוֹרָה לְעוֹלָם כֶּשֶׁקֶרְנֶף הוֹלֵךְ לְעוֹלָמוֹ? מִה מִשְׁתַּנָּה בְּעוֹלָם שְׁבוּ הַמִּטְפֵּל מִצְמִיד מַצְחוֹ לְחִיָּה הַגּוֹעֶצֶת וְיֹדֵעַ שֶׁגַם הָעוֹלָם הַמוֹכָר לוֹ גּוֹעֵעַ, עוֹלָם "שֶׁדִּי הִיָּה בּוֹ בְּעוֹר עֶבֶה נִקְרָן / כְּדִי לְשַׁדֵּד", עוֹלָם שְׁבוּ הָאָדָם שֶׁעַדִּין לֹא הִיָּה מִצְוִיד בְּנִשְׁקָ חֶם, הִיָּה קֶטֶן יַחֲסִית לְקֶרְנֶף, עוֹלָם שְׁבוּ גֶבֶר וְאִישָׁה מִתְחַבְּרִים בְּלֹא צוֹרֵךְ לְהַרְגוֹ יָצוֹר אַחֵר כְּדִי לְעַבֵּר וּלְהַתְעַבֵּר. עֲכָשִׁיו, לְאַחֵר מוֹתוֹ שֶׁל הַקֶּרְנֶף הָאֲחֵרוֹן, "הָעוֹלָם עֲדִין נִחְסָר / כְּמוֹ מִתְחַרָה שֶׁלְפָתָה פִּקֵּעַ בְּהָ חוּט". הַבְּחִירָה בְּמִלָּה תַּחֲרָה מִדְּגִישָׁה לֹא רַק אֶת שְׁבִירִיוֹת הַקִּיּוֹם, אֲלֹא מַצְבִּיעָה עַל כִּךְ שֶׁאִירִיג הַקִּיּוֹם מַחֲוֹרֵר בְּמֵאוֹת וּבֵאלֶפֶי חוֹרִים שֶׁל מִינִים שֶׁנִּכְחָדוּ. עֲכָשִׁיו נּוֹסֵף חוֹר קֶטֶן בְּצוֹרֶת קֶרְנֶף. הַחוֹר זַעִיר נִקְבָּה מִחֲט בְּגֶרֶב נִיִּלּוֹן – הַדִּימוּי הַזֶּה מַחֲזִיר אוֹתָנוּ, הַקּוֹרְאִים, לְתַחִילָתוֹ שֶׁל הַשִּׁיר, ל'רִכְבֶּת' שְׁדוֹהֶרֶת בְּגֶרֶבִּין הַשְּׁקוּף (שֶׁפֶעַם יָדַעוּ לְתַקְנָה). וְזֶה לֹא הַדְּבָר הַיְחִיד שְׁדוֹהֶר: "אֶת רוֹאָה אֵיךְ זֶה מִתְחִיל / אֶת מְבִינָה לֵאמֹן זֶה הוֹלֵךְ / אֶת יוֹדֵעַת שְׂאֵי אֶפְשָׁר יִהְיֶה לְעַצֵּר אֶת זֶה." דּוֹהֶרֶת גַּם הַהַכְחָדָה הַהַמוֹנִית. דּוֹהֶר אוֹרֵחַ הַחַיִּים הַבְּזוּנִי וְהַמְזַהֵם שֶׁלֵּנוּ. דּוֹהֶר אוֹרֵחַ הַחַיִּים הַקִּפִּיטְלִיסְטִי-צֶרְכָנִי שֶׁבְּעֵלֵי הַחַיִּים וְהַצְמָחִים בּוֹ הֵם מִשְׁאֵב חוֹמֵרִי (הַדְּהָרָה מוֹדַגֶּשֶׁת עַל יְדֵי חֲרִיזָה בְּסוּף טוֹר וּבְתַחִילַת הַטוֹר הַבֹּא, לְדוֹגְמָה [...] הַפֶּךְ / בְּלִתִּי נִשְׁכָּח אוֹ [...] לְעוֹלָם / כְּשֶׁנֶּזַע נֶעֱלָם). אֲנַחְנוּ פּוֹרְמִים אֶת הָאִרִיג, מַחֲוֹרִים אוֹתוֹ, וְגוֹזְרִים אוֹתוֹ לְגוֹזְרִים – גַּם בְּאוֹפֵן מַעֲשִׂי, קְרִי הַכְחָדָה, וְגַם בְּאוֹפֵן רוּחַנִי-תְּרַבּוֹתִי – אֲנַחְנוּ מְנוֹתְקִים יוֹתֵר וְיוֹתֵר זֶה מִזֶּה וּמִהַטְבַּע. הַמִּשׁוֹרֶרֶת יוֹדַעַת שֶׁלְאַחֵר הַקֶּרְנֶף יִמּוֹתָהּ אַחֲרִים. אִי אֶפְשָׁר לְעַצּוֹר אֶת זֶה. אֲבָל בְּמַעֲשֵׂה הַשִּׁירָה שֶׁלָּהּ הִיא פּוֹעֶלֶת נֶגֶד הַפִּירוֹק וְהַפְּרִימָה, רֹקֶמֶת קֶשֶׁרִים בֵּין הָאִישִׁי לְפּוֹלִיטִי-אֶקוֹלוֹגִי, בֵּין מוֹוֹת לְחַיִּים, בֵּין שְׁמָלָה לְבָנָה לְקֶרְנֶף לְבָן, בֵּין דְּהֶרֶתָה שֶׁל הַתְּשׁוּקָה לְדְהֶרֶת הַרְכֶּבֶת וּלְדְהֶרֶת הַהַכְחָדָה.